

Kisebbségi Szemle

A *Kisebbségi Szemle* a Nemzetpolitikai Kutatóintézet szerkesztésében megjelenő tudományos folyóirat, kiadása a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásával valósul meg. A lapindítás kezdete 2016, és azóta évente négy száma jelenik meg.¹ A folyóirat nyomtatott és online formában is elérhető. A kiadó célja a folyóirat elindításával az volt, hogy teret adjon a tudományos tanulmányok megjelentetésére, segítse a döntéshozókat, s a tudományos közösséget megismertesse a nemzetpolitika kihívásaival.² A lap szerkesztésében a Nemzetpolitikai Kutatóintézet munkatársai, Kántor Zoltán politológus és Gázsó Dániel diaszpórákutató vesznek részt, 2023-ig a csapatot erősítette Ferenc Viktória jelenlegi EP-képviselő és Rákóczi Krisztián, aki jelenleg a Vektor Társadalomkutató Egyesület elnöke. Az elmúlt két év során a folyóirat számainak mintegy fele foglalkozott a felvidéki magyarság helyzetével, ugyanis a 2023. évi 3. és 4. tematikus számban³ a népszámlálási adatokat értékelték, míg a 2024. évi 2. és 3. egyebek mellett a szlovákiai parlamenti választásokkal is foglalkozott Harrach Gábor tanulmánya nyomán (*Egy kudarc boncképe. A felvidéki magyar politika 2023-as bukásának választásstatisztikája*). A tanulmány első részében a szerző a Szövetség–MKÖ/Híd támogatottságának különbségét vizsgálta, míg a másodikban a magyar nemzetiségű szavazók pártpreferenciájára vonatkozóan készítette el becsléseit.

-
- 1 *Kisebbségi Szemle*, <https://bgazrt.hu/nemzetpolitikai-kutatointezet/folyoiratok/kisebbségi-szemle/>
 - 2 Folyóiratok, <https://bgazrt.hu/nemzetpolitikai-kutatointezet/folyoiratok/>
 - 3 A 2023/3 tanulmányai (<https://bgazrt.hu/kisebbségi-szemle-2023-3/>):
 - Harrach Gábor: A felvidéki magyarság főbb demográfiai jellemzői a 2021-es népszámlálás tükrében
 - Tátrai Patrik: A demográfiai asszimiláció számszerűsítésének lehetőségei a szlovákiai magyarok 2021-es népszámlálási adatai példáján
 - Pregi Lóránt: A belső migráció hatása az etnikai szerkezet átalakulására Dél-Szlovákiában
- A 2023/4 tanulmányai (<https://bgazrt.hu/kisebbségi-szemle-2023-4/>):
- Tátrai Patrik: Etnikai rétegződési rendszer a 2021-es népszámlálás tükrében
 - Harrach Gábor: A felvidéki magyarsághoz kötődő identitáscsoportok jellemzői
 - Balizs Dániel: Lokális konfliktusok és közösségi stratégiák a pozsonyi agglomeráció magyarlakta településein
 - Mészáros András: A belső migráció hatásai Szlovákia lakosságára

Tanulmányát⁴ az Index 2009-es pártszakadáról szóló cikkének soraival indítja, melyek szerint „amennyiben két egymással vetélkedő magyar párt működne egymással párhuzamosan, akkor megtörténhet, hogy egyikük sem jut be a szlovák törvényhozásba.” (7. p.) Harrach Gábor a 2020-as és a 2023-as parlamenti választásokkal kapcsolatban megjegyzi, hogy az Index jóslata ezeken a választásokon beigazolódott. A Szövetség a 2023-as választásokkal kapcsolatban ugyanakkor ennek ellenére történelmi eredményként értékelte a választási szereplést, aminek az az oka, hogy a párt elnöke a 2020-as eredményhez viszonyította a párt teljesítményét. Fontos azonban kiemelni, hogy mivel a másik két magyarnak tekinthető párt (Magyar Fórum, és a Most-Híd, mely együtt indult a Dzurinda-vezette Modrí párttal) teljesen megsemmisült, így a Szövetség monopolhelyzetbe került, és ennek ellenére sem tudta megszerezni a parlamentbe jutáshoz szükséges 5 százalékot. Feltételezve, hogy a párt célja a választáson való indulással a törvényhozásba való bekerülés volt, így a küszöb alatti eredmény kudarcként értelmezendő. A 2020-as eredményekhez való viszonyítás ugyanis hamis képet fest, akár a támogatók számának százalékos változását, akár az eredménysszázalék százalékpontban és százalékban való változását vesszük alapul – figyelmeztet Harrach. Kiemeli a relatív indikátor veszélyét: hogy az egyenletesen jó eredményt gyengének, míg a rossz eredmény középszintűre emelését kiváló teljesítményként láttatják.

A szerző a párt szempontjából területi felelősségkeresést tartana hatékonynak, amennyiben a teljesítmény az adott régióban alulmaradt az elvárthoz képest. Feltárja azonban mindazokat a nehézségeket, amelyekkel itt a párt vezetősége találkozhat, kérdés ugyanis, hogy egy teljesítési minimum vagy egy teljesítési maximumértéket vesznek figyelembe az elvárt eredmény meghatározásánál. A teljesítményi maximumérték a Szövetség sajátosságait figyelembe véve kedvezőbb lenne, de nem volna igazságos az egyes régióvezetőkkel szemben. A teljesítményi maximumérték alapján az adott régióban a korábbi két magyar párt (Híd és MKÖ) támogatottsága lenne elvárt, ám megjegyzendő, hogy a két párt támogatottságának területi számmértéke rendkívül különböző volt. Harrach következtetésként tehát levonja, hogy bár a területi felelősségre vonás fontos lenne, a helyi felelősség ennek ellenére nem számszerűsíthető.

A szerző általánosságban megemlíti, hogy 2020-ban az MKÖ fölényrel bírt a Híddal szemben. A 2023-as eredményeket járási és települési szintre bontva vizsgálta, így megállapította, hogy a Kassa-vidéki járás kivételével a Szövetség több szavazatot kapott, mint 2020-ban az MKÖ, a szavazatok száma viszont alulmaradt a 2020-ban MKÖ-re és Híd-ra együttesen leadott szavazatok számával szemben. A 2020-as eredményeket vizsgálva látható, hogy az MKÖ főként a tömbmagyar területeken, míg a Híd a nagyvárosokban és a szórványvidéken rendelkezett nagyobb beágyazottsággal.

4 *Kisebbségi Szemle*, 8. évf. (2024) 2. sz. 7–30. p.

2023-ban az értékek a két párt eredményei között helyezkednek el, de Harrach megállapítja, hogy a tömbmagyarság és a nagyvárosok esetében inkább az MKÖ megoszlási adatai figyelhetők meg a Szövetséget érintően is. A szerző a Szövetség közvetlen elődjének az MKÖ-t tekinti, és megállapítja, hogy a párt 2023-ban több mint hétszer annyi új szavazót szerzett, mint ahányan elfordultak tőle. Kiemeli, hogy a növekmény nagysága és a csökkenés aránya is a szörványban a legmagasabb. Jelentős szavazatnövekedés figyelhető meg még a Nagymihályi, Rimaszombati és Töketerebeszi járásokban is, míg a két tömbmagyarnak számító járás esetében (Komárom és Dunaszerdahely) számottevő a növekményérték-különbség: 24% és 8%. Az eredmények elemzéseként kiemeli: „a Szövetségen belüli, korábban említett Híd platformnak azon tagjai, akik végül nem követték a 2023-as választás előtt kilépett platformvezetőket, a keleti régió ismertebb politikusai közé tartoznak, így képesek voltak a nyugati járásokhoz képest magasabb arányban mozgósítani a Híd-árvákat.” (24. p.) Harrach szerint azonban ha a Szövetség minden településen meg tudta volna tartani saját bázisát, tehát a 2020-as MKÖ szavazók mindegyike a Szövetségre szavazott volna 2023-ban, akkor a párt 132 777 szavazatot kapott volna, ami az összes érvényes szavazatnak csupán 4,5 százalékat tette volna ki. Következtetésként tehát levonja, hogy a választási kudarc egyik oka az új szavazók elégtelen mértékű megszólíttósága. A probléma másik okát abban látja, hogy „a nemzeti opciónak a felvidéki magyarok körében már eleve alacsony beágyazottsága” (29. p.) van. Ezt az eredménysszázalék-változás csökkenésével magyarázza, ami a Kassa-vidéki és Szenci járásokban figyelhető meg. A szerző megállapítja, hogy a Szenci járásban a nem magyar választók létszámának megugrása is negatívan befolyásolta az eredményt, a Szövetség enyhe létszámgyarapodása alulmaradt a többi párt még nagyobb arányú növekedéséhez képest.

Harrach Gábor a tanulmány második részében⁵ arra keresi a választ, hogy miként alakul a magyar és többségi pártok választóinak etnikai összetétele, s hogy a Híd 2020-as magyar szavazói milyen arányban választották a Szövetséget, vagy esetleg nem szavaztak, netán szlovák pártra voksoltak. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a Szövetség szavazatnövekedésében és a parlamenten kívül maradás kudarcában milyen szerepet játszottak a magyarok és nem magyarok részvételi hajlandóságának általános és területi különbségei, továbbá a korábbi Híd-szavazók attitűdjei. Az eredményeket ugyancsak települési szinten vizsgálta. A magyar szavazók létszámát az alábbiak szerint becsülte meg: *magyar szavazók létszáma = adott településen szavazati joggal bíró és érvényesen szavazó lakosok száma x magyar felnőtt lakosság részaránya.*

Abból a feltételezésből indult ki, hogy a magyar választó nagyobb eséllyel választ etnikai pártot, mint többségi formációt. A magyar választók létszáma nem feltétlenül

5 Kisebbségi Szemle, 8. évf. (2024) 3. sz. 7–39. p.

egyezik meg az etnikai pártokra leadott szavazatok számával, így három lehetőséget különböztet meg:

1. a magyar szavazók létszáma nagyobb, így a magyar etnikai pártra csak magyarok szavaztak, a többségi pártra pedig magyarok és nem magyarok egyaránt

2. a magyar szavazók létszáma megegyezik az etnikai párt támogatottságával, így magyar szavazó csak magyar pártra, a nem magyar szavazó többségi formációra szavazott

3. a magyar szavazók létszáma kisebb, mint az etnikai pártra leadott szavazatok száma, így az etnikai párt szavazótáborának vegyes az összetétele, és a többségi pártokat nem támogatták magyarok.

Harrach azonban megjegyzi, hogy a nemzeti identitás csak etnikumközi viszonylatban bír preferenciaképző erővel. Noha ellenérvként elmondható, hogy az MKÖ magyarabb jellegű, a 2009–2020 közötti kétpárti struktúra idején nem mondható ki a nemzeti opció elsőbbsége, mivel ez a struktúra a felvidéki magyarok két domináns típusát jelentette meg. Többségi részről egy hármass preferencia-sorrendet feltételez a szerző, melynek első helyén a többségi párt áll, amit a multietnikus ideológia, majd a nemzeti elvű párt követ. Az etnikai szavazói aktivizálódás, valamint az etnikai párt támogatottsága alapján a szerző négy klasszifikációt állít fel: 1. belső integráció; 2. koncentráció; 3. politikai asszimiláció; 4. dekadencia. Belső integráció alatt azt érti, amikor egy közösség korábban passzív tagjai is aktívvá válnak, és saját érdekképviselőt támogatják. A koncentráció esetében a támogatottság nő, bár a választói hajlandóság csökken. Politikai asszimilációról akkor beszélhetünk, ha a közösség aktivizálódik, de a párt támogatottsága csökken, vagyis az etnikai elvet felváltja a polgári. Dekadencia alatt azt érti, hogy a politikai támogatottság és a részvételi hajlandóság egyidejűleg csökken egymástól nem függetlenül. 2020-ban a két párt jelenléte (MKÖ és Híd) esetében ez a séma kevésbé alkalmazható, mint például egy monopolhelyzetben lévő párt esetében, amikor az etnikai csoport érdekképviselői szerepére csak egyetlen konglomerátum pályázik (ilyen például Romániában az RMDSZ). „Ha például a Most–Híd 2020-as szavazói 2023-ban részben a Szövetséget és részben a többségi pártokat támogatták, akkor az etnikai párt fogalmának definiálásától függ a történetek értelmezése: ha csak a nemzeti opciót tekintjük annak, koncentrációval vagy belső integrációval van dolgunk (attól függően, hogy összességében nőtt vagy csökkent-e a magyar szavazók aktivitása), ha viszont a Hidat is etnikai pártnak tartjuk, politikai asszimilációról vagy dekadenciáról beszélhetünk.” (15. p.)

Települési szintre vetítve elmondható, hogy a Szövetség a Komáromi járásban 94%-ban (ez a legmagasabb arány) közelítette meg azt az ideális eredményt, ami a Híd és az MKÖ 2020-as együttes támogatóinak létszámát jelenti. A Tóketerebesi járásban a támogatottság legnagyobb arányú növekedése valósult meg (60%), míg a Kassa-vidéki volt az egyetlen járás, ahol még a törzsszavazókat sem tudta megtartani (7%). Megfigyelhető

továbbá, hogy a magyarokat a nyugati járásokban a választási kedv gyarapodása, míg a keletiekben a mérséklődése jellemezte. Ennek ellenére Harrach létszámbebecslése alapján kijelenti: „az érvényesen szavazó magyarok becsült száma 2023-ban országosan mintegy háromezerrel, vagyis 1,4%-kal nőtt 2020-hoz képest, miközben a szavazásra jogosult magyarok száma elhanyagolható arányú csökkenést mutat.” (18. p.) A részvételi hajlandóság kedvezőtlen mutatói azonban a Szövetség választási kudarcának csupán másodlagos tényezői, ugyanis a párt fő feladata a korábban már aktív választók minél teljesebb megszólítása lett volna. A kutatás alapján kijelenthető, hogy a Híd 2023-as de facto megszűnése nem növelte a magyar választók passzivitását, vagyis a magyar Híd-árvák új pártokat kerestek maguknak, és jelentős létszámban szlovák pártokra szavaztak. A szerző ezenfelül megállapítja, hogy a szlovák pártok szavazótáborába átigazolt vagy választói passzivitásba vonult korábbi Híd-szimpatizánsok létszáma hosszabb távon lényegesen magasabb lehet, ugyanis a pártot a szavazatok monoton csökkenése jellemezte megalakulásától napjainkig, míg a nemzeti opció stagnált. 2020-ban a nagyvárosokban és a nyelvhatáron volt erősebb a szlovák tábor támogatottsága, míg 2023-ban gyakorlatilag a teljes nemzetrésznél megfigyelhető az átszavazás. Harrach kimutatásai alapján a szórványvidéken élők körében 60 százalékkal nőtt a szlovák pártot választók aránya, ami azt mutatja, hogy a Híd eddig egy etnopolitikai megtartóerőként funkcionált, majd eltűnése politikai asszimilációhoz vezetett.

Harrach Gábor tanulmányának zárásaként két fő tényezőt nevez meg a 2023-as parlamenti választásokon elért kudarc okozójaként. Elsődlegesen: a Szövetség a Híd 2020-as szavazóinak körülbelül csupán a 30 százalékát tudta megszólítani, míg a maradék körülbelül 70 százalék valamelyik szlovák formációra szavazott. Másodsorban: a magyarok választási hajlandóságának 0,8 százalékpontos gyarapodása elmaradt a nem magyar népesség 2,8 százalékponttal növekedésétől, és így a két etnikai csoport közti különbség a 2020-as 8,4 százalékponttól 10,4 százalékponttal nőtt.

Jeso Eszter

A SZLOVÁKIAI
MAGYAROK
ÉRTÉKRENDJE
ÉS ANNAK
VÁLTOZÁSAI

Fórum Kisebbségkutató Intézet

